

Marko Petrovič:

Na vlaku.

V kupe tretjega razreda za nekadilce sta stopila dva gospoda. Prvi je širokopleč, visok mož s sivkastimi kratkimi lasmi, košatimi brki, topim nosom in zlatimi očali, drugi je suh, gladko obrit, ima odprt bel ovratnik in srajco s trdimi prsmi.

Ob oknu se stiska v kot in v rožnat pled mlada in jako elegantna dama. Ko zagleda oba tujca, se zdrami iz misli in pregleda od vrha do tal drugega za drugim. Njene oči so velike, obraz bel, sočen, ustne zdrave, polne in rdeče. Noge ima prekrížane in sredi razporka na levi strani gleda na plano okrogel in močen gleženj, skrit v rjavo nogavico. Da dá prostora gospodoma, se pomakne tesno k steni in razkriža noge. Okroglo in krepko levo koleno zdrsne z desnega in utone v rjavem krilu.

— Prosim sedite, kakor vam je prijetneje, pravi plečati gospod in ji sede nasproti. Pri tem pogleda na soseda in se pomudi z očmi zlasti na njegovem velikem in podolgovatem uhlju, ki je rjav in tenak, kakor bi bil iz usnja.

— Prosim, pravi dama in tudi tujec se oglasi: Prosim.

Vlak se premika dalje in počenja polagoma drdrati z veliko hitrostjo. Drogovi brzojava, napeljanega ob vozni cesti, se prikazujejo v naglih presledkih tako hitro in odločno, kakor bi sekali v okna. Gozdovi onkraj polj se sučejo z bližnjimi konci, istotako se vrste dolge njive pšenice in koruze. Kadar zanese tir med zaseke, treska in ropoče od desne in leve, kakor bi loputale skale ob železje stroja in vagonov.

Širokopleči gospod popravlja pod nosom košate brke in ogleduje neprenehoma mlado damo. Večkrat se ozre na soseda, in pri tem ga obide vselej neke posebne vrste neugodnost. Nekoliko vstane, sede nazaj, pomaje se, kakor bi ga tiščalo nekaj za ramo ali za hrbtom. Naenkrat pocmoklja z jezikom in ustnicami in z okroglo polno roko udari na lahko po napetih hlačah.

— Gospoda, pravi in naglo vstane, ali dovolite, da se predstavim? Jaz sem trgovec na debelo, Valentin Zor.

In vsi se predstavijo. Dama je žena mestnega učitelja in se pelje na Dunaj, dolgi popotnik je zastopnik neke velike dunajske tovarne.

— Veste, zakaj sem se predstavil? vpraša Zor gospo.

— Ne!

— Zaradi vas. Zaradi tega, da vam napravim laže poklon. Vi, gospa, imate oči, prelepe oči, po barvi take, kakor morje zjutraj.

— Dobro, pravi gospa in se smeja. In naenkrat pogleda na uro, ki jo nosi na jermenu okoli levega zapestja, in se prestraši.

— Ali ne pridemo zdaj v tunel?

— Ha, ha, se smeje zastopnik, nič hudega ne bo. Saj smo trije. Če bi nameraval gospod sosed kak napad, vas bom branil jaz, a če bi se predrznil jaz, vas reši on.

— Ne zaradi tega, pravi dama. Jaz imam sploh od mladih nog strah pred tuneli. Nekaj mi pride pod kožo in potem gomazi po njej.

— Eh, meni trgovec, vi ste še malo doživeli. Nimate obitelji, otrok, kaj?

— Dozdaj ne!

— A jaz! Jaz imam ženo in deset otrok.

Zastopnik se odkrije in udari po kolenu.

— Čestitam, pravi, takih mož je treba domovini!

Da, deset, pravi trgovec in si misli: To je ena izmed najlepših žensk, kar sem jih poznal v življenju. Te njene oči in potem postava — to je že nekaj izrednega. No, in tunela se boji! Prav dobro.

— Prosim gospa, dovolite mi še to: Ali se peljete k možu?

— Ne, od moža na Dunaj k teti.

— Hvala!

— Ali vi niste oženjeni, vpraša gospa zastopnika.

— Ne, nisem. Imel sem smolo. Seznanil sem se večkrat in enkrat bi se bilo že skoro zgodilo.

— A zakaj se ni?

— Veste, pravi zastopnik, zame je kolinska voda pri ženski nad vse. Moj nos, oprostite, je strašno natančen. Bil sem nekoč — saj dovolite — pri njej in konci prstov, so ji dišali — oprostite — nekoliko po prikuhi.

Trgovec premišlja o možnosti, da bi se peljal tudi on na Dunaj, tam bi se dalo nekaj ukreniti. On dela za rodbino, skrbi in hodi in se vozi po kupčiji, zato zasluži, da se enkrat po dolgih letih malo razvedri in si oddahne od tega večnega, vedno enakega truda. Koliko ga stanejo samo sinovi, koliko hčere, koliko so ga stali zdravniki in babice. Dekle ima tri in vse tri — skoro bi dejal — ne delajo drugega kakor pečejo kruh. A drugi jedo, jedo . . . in tako. Kje so čevlji, obleka, kje drugo! Človek skrbi samo za druge,

a njega samega, kakor da bi ne bilo. Hčerke plešejo, sinovi imajo svojo zabavo, a on le skrbi, zbira in se trudi, da je drugim dobro. Pravica je, če more najti trenotek, kjer pozabi skrbi in si olajša urico življenja.

Vlak naenkrat zapiska in dama se vsa zdrzne. Tunel, vzklikne.

— Le brez strahu, pravi zastopnik. Ali naj sedem k vam?

— Ne, hvala!

Kaj je rekel, se vpraša trgovec, kaj je rekel? Gotovo tudi on premišlja, kako bi se približal tej zdravi gospe, in mogoče je celo, da se pelje na Dunaj. Izstopila bosta ponoči, iskala hotel in vozila se bosta še prej skozi množico tunelov. A njega čakajo doma skrbi, jutri mora sklepati neke pogodbe — njegovo življenje je od vraga. V delo je zakopan do vratu, peha se, kakor bi šlo za večno življenje. In med tem se ne more iznebiti suhega živinorejca, ki pride jutri na njegov dom. Suhec gleda vanj kakor iz kota kupeja in našteva vrline svojih volov.

Vlak drdra pod tunelom, trgovec iztegne nogo, postavi jo vnovič in zdi se mu, da se dotika s kolenom dame. Neka posebna mladostna toplota mu polzi po nogi navzgor in v glavi mu diha nekaj svežega, kakor bi ne bilo več nobene brige nikjer, kot da bi postalo vse jasno, čisto, svetlo. Ali bi se peljal na Dunaj, ali bi se peljal, se vprašuje tihoma. V Litiji ga čaka hlapec z vozom, ali ta se lahko pelje brez njega domov. On ne izstopi, temveč naroči samo konduktarju, naj mu podaljša karto do Dunaja. Peljal bi se, peljal bi se, kliče nekaj v njem in zlogi padajo natančno v sunke drvečega vlaka.

Polagoma se zopet sveti in naenkrat plane v kupe dan. Trgovec pogleda in vidi, da se je tiščal s koncem kolena soseda. In to ga razkači, da zamahne z roko in gleda za minuto skozi okno. Ali je vse skupaj vredno, ali je vredno, se sprašuje in mežika z očmi za zlatookovanimi naočniki. To je trenotek, vse gre mimo kakor — recimo — voz rdeče nemške detelje, ki ga ne vidimo nikoli več. In med tem se ozre, vidi tik sebe soseda in ga ogleduje. Jako se mu gabi njegovo dolgo in usnjato uho. Ta dolgotpetnež, si misli, se bo vozil do Dunaja. Zdaj večinoma molči in se v mislih pripravlja na pozneje kakor dijak na izpit. Zdaj išče pravih besed, da jih bo izklepetal kasneje, ko jima napravi on sam prostor. Od Litije dalje se prične cela ceremonija in doseže višek še morda pred Dunajem.

Zunaj je oblačno, dolgočasno in vlažno. Daleč sredi polj teče bela cesta in po njej kima konj in vleče voz mrve. Po polju je

raztresenih nekaj kmetič, ki čepe in se ozirajo za vlakom. Vse so stare, grde in čemerne.

— Ali imate vi še daleč do tja, kamor ste namenjeni? vpraša trgovec soseda.

— Še nekaj pota je, pravi zastopnik.

Skriva, si misli trgovec, on skriva; popolnoma gotovo je, da se pelje z njo; poznamo take ptiče po perju. In zdaj, vrag ga vedi, ali je dobro pripravil svojo stvar, ali bo vlekel na dolgo in široko, ali bo planil takoj na sredo. In v misli mu pade stavek, kakor ga je slišal deklamirati pri svojih prijateljih: Naše življenje žalostno je! Zarijemo se v delo, naprtimo si na hrbet težke brente, ki jih moramo nositi do groba, A drugi, glej ga, hodi legak in sam, nima žene, nima desetih otrok, privošči si zabavo tukaj in tam; ne čaka ga jutri dopoldne živinorejec, naredi, kakor se mu zdi, in vesel odbrunda.

Trgovec vzdahne in si stavi v mislih važno vprašanje: Čemu živimo?

Nato gleda žalostno v živo in polno naročje lepe dame in si pobito odgovori: Živimo zato, da se žrtvujemo za druge!

Vsi molče, ali vlak že drči na postajo. Trgovec vzame svoj kovček, vrže svršnik preko rame, ne da nikomur roke in zamrmra slabovoljno: Zbogom.

Ko gre preko prvega tira, začuje za seboj znan glas, ozre se nehote in vidi zastopnika, ki vprašuje kondukerja.

— Koliko je še do Celja?

Trgovcu sili mahoma izpod brk izraz zadovoljstva in dobrohotno mežika.

— Torej v Celje se pelje, mrmra predse, torej v Celje! To je izvrstno!

In ko sede v koleselj, ki ga čaka pred postajo, si oddahne še enkrat.

— Torej ne na Dunaj! To je nepričakovano, to je izredno ugodno!

In med drdranjem voza še vedno brunda:

— To je lepo, to je šlo jako po sreči!

